

ČESKÉ STOPY VE VRATISLAVI

Staré české přísloví dosud neobjasněného původu praví: Vídeň je tvrdší, Praha větší, ale Vratislav lepší. A když je lepší, tak stojí za to se s ní seznámit! Setkejme se ve Vratislavi!

SETKEJME
SE VE

WRO

VRATISLAVI

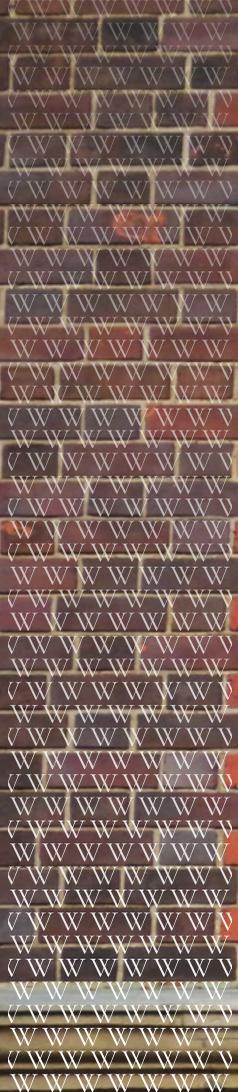
NÁZEV MĚSTA

Nejčastěji se má za to, že toto město odvozuje svůj název od jména českého panovníka Vratislava, nebo polských ekvivalentů Wraclaw či Wrocislaw. Nejrozšířenější verze legendy uvádí českého knížete Vratislava I. jako zakladatele hradiště v západní části dnešního Dómského ostrova (Ostrów Tumski). Dodnes je jako oficiální český název města používáno označení Vratislav a v latině je město po staletí označováno jako Vratislavia. Je také známo, že v dobách panování knížete Vratislava I. (915-921) již na tomto ostrově existovala osada a na místě současné katedrály stála menší křesťanská sakrální stavba, která byla nejpravděpodobněji spojena s christianizační misí sv. Cyrila a Metoděje ve Velkomoravské říši. O knížeti Vratislavovi I. toho dnes nevíme mnoho kromě toho, že byl otcem sv. Václava a dědečkem kněžny Doubravky, budoucí manželky knížete z rodu Piastovců Měška I. S ní a také s městem se pojí další legenda, která uvádí, že její zasnubny s Měškem se uskutečnily právě na wratislavském Dómském ostrově. Na tomto místě měl být také Měšek pokřtěn a bojovníci svrhli do Odry sochy pohanských bůžků. Pokus o dobytí Vratislavi Čechy, jenž se uskutečnil kolem roku 990, dokládá to, že krátce předtím připojil kníže Měšek I. Vratislav spolu s téměř celým Slezskem k polskému státu.

MĚSTSKÝ ZNAK

Za dob Karla IV. používala Vratislav nejpravděpodobněji znak se čtyřmi poli, který zobrazoval dvě slezské orlice a dva české lvy. V roce 1530 král český a uherský Ferdinand I. Habsburský udělil městu znakové privilegium (potvrzeno téhož roku císařem Karlem V.), na jehož základě získala Vratislav znak s pěti poli. Po pravé straně městského znaku je upomínka na Vratislava I. - písmeno W (podle latinské verze názvu města – Wratislavia) a český lev symbolizující příslušnost Vratislavi k Českému království. Po levé straně znaku je vyobrazena slezská orlice a hlava patrona městské rady sv. Jana Evangelisty. Ve středovém poli je stříbrná mísa s useknutou hlavou sv. Jana Křtitele, patrona vratislavské katedrály a biskupství. Tento městský znak byl používán do roku 1938 a v pak období 1945-1948. Následně bylo jeho používání obnoveno v roce 1990. Díky tomuto znaku se ve Vratislavi můžeme s českým lvem setkat téměř na každém kroku – na fasádách veřejných budov a škol, na pouličních lampách, kanalizačních poklopech a také na vozidlech městské hromadné dopravy.

POLSKÉ DIVADLO

V 80. letech 20. století došlo k posílení přátelských vazeb a spolupráce mezi Poláky a Čechy. V roce 1981 založily disidentské organizace z obou stran hranice Polsko-československou solidaritu, která během následujících tří let působila hlavně v Praze a ve Vratislavi. 16. dubna 1987 byla v centru Vratislavi uspořádána demonstrace za propuštění Petra Pospíchala, které se zúčastnilo více než 1 000 obyvatel.

K nejdůležitějším aktivitám Polsko-československé solidarity patřila Přehlídka nezávislé československé kultury, která se konala ve dnech 3.-5. listopadu 1989 ve vratislavském Polském divadle. Do Vratislavi byli pozváni undergroundoví umělci a intelektuálové, aby se setkali na neutrální půdě a bez odposlouchávání. Během této akce probíhala hudební vystoupení (mj. Karla Kryla, Jaromíra Nohavici, Plastic People of the Universe, Jaroslav Hutky, Pepy Streichla) a byly promítány filmy československé nové vlny. Chystala se také výstava malířství a sochařství nezávislých československých výtvarníků, která ale nikdy do Vratislavi nedorazila, protože byla včetně kurátora zadržena na hranicích v Harrachově. V rámci protestu byly ve vratislavské galerii vystaveny prázdné rámy s nápisem „Zabaveno“. Na festival se nedostala také řada umělců a mnoho obyčejných Čechů a Slováků. I přesto se několika tisícovkám návštěvníků z Československa podařilo dostat přes hranice a zúčastnit se festivalu. Někteří překročili hranice ilegálně, jiní dorazili přes Německo. Václav Havel později tuto přehlídku označil za „předehru sametové revoluce“.

KOSTEL SV. STANISLAVA, DOROTY A VÁCLAVA

Roku 1344 byla pražská diecéze povýšena na arcibiskupství a další český král Karel IV. se snažil o to, aby se vratislavské biskupství, které bylo podřízeno Hnězdenské církevní provincii, stalo jednou z jeho sufragánních diecézí. S tím však nesouhlasil polský král Kazimír III. Veliký, který se v letech 1341-1348 snažil získat Slezsko a Vratislav zpět pro Polsko. Nakonec v roce 1351 uzavřeli oba panovníci v Namyslově (Namysłów) mír a setkali se ve Vratislavi. Na památku této historické události založil český král ve Vratislavi františkánský klášter a kostel zasvěcený třem svatým – patronům Polska, Čech a německých osadníků – sv. Stanislavovi, sv. Václavovi a sv. Dorotě. Kostel jako jeden z mála přežval obléhání Vratislavi v roce 1945. V kostele se nachází mj. socha sv. Václava na hlavním oltáři a oltář sv. Jana Nepomuckého u pilíře na severní straně. Na vnější stěně presbytáře můžeme vidět císařský, slezský a český erb.

LOUTKOVÉ DIVADLO

Od roku 2012 je uměleckým ředitelem tohoto divadla režisér, spisovatel a pedagog Jakub Krofta, rodák z Českých Budějovic. Vytvořil kolem osmdesáti divadelních představení, z nichž řada získala prestižní ocenění a uznání po celém světě. Předtím, než se přestěhoval do Vratislavi, působil v letech 1995-2012 jako režisér a později umělecký ředitel divadla Drak v Hradci Králové, s nímž Vratislav od roku 2003 pojí smlouva o partnerství a vzájemné spolupráci.

RADNICE

Radnice nacházející se na vratislavském rynku je dokladem zámožnosti města a jeho obyvatel v dobách, kdy patřilo k Českému království. Nad někdejším hlavním vchodem, který je na východní straně, je vyobrazen český lev v přílbě. Tento symbol nalezneme také na mnoha dalších místech, a to jak na venkovních zdobných prvcích, tak i v radničních sálech. Ve Velkém sále (Sala Wielka) byli mnohokrát přijímáni čeští panovníci a na počest krále Vladislava Jagellonského v ní byl dokonce uspořádán rytířský turnaj. U radnice je také slavná krčma, kde bylo k dostání svídnické pivo, o které vypukla ve Vratislavi pivní válka. Když biskup nedostal svůj dárek v podobě sudů s pivem, uvalil na město interdikt a český král Václav IV., který v té době ve Vratislavi pobýval, se rozhněval, že se nesmí konat bohoslužby, a přikázal vyplenit Dómský ostrov. V roce 1418 se na radnici vzbouřili měšťané a došlo zde k tzv. vratislavské defenestraci (okny radnice byl vyhozen purkmistr a radní), jež mohla být inspirací pro Pražany, kteří se vzbouřili o rok později. Roku 1420 svolal český král Zikmund Lucemburský do Vratislavi říšský sněm, na němž byla vydána Bula papeže Martina V., která přikazovala uspořádat křížovou výpravu proti husitům. Na vratislavském rynku byli popraveni vůdci měšťanské vzpoury a Jan Krása, občan Nového Města pražského. Vzbouřenci byli pohřbeni u klikaté stezky vedoucí od jedné z pěti hřbitovních bran ke kostelu sv. Alžběty.

STROM POLSKO-ČESKOSLO- VENSKÉHO PŘÁTELSTVÍ

Rynek – hlavní vratslavské náměstí – prošel v 90. letech rekonstrukcí. Dříve tady jezdily tramvaje, parkovala auta a jednu dobu zde stála také čerpací stanice. Hned vedle ní, u vchodu do radnice, byl 6. června 1948 posazen za přítomnosti delegace československých odborů strom polsko-československého přátelství. Původně se mělo jednat o lípu, krásný, dlouhověký strom, který je shodou okolností také českým národním symbolem, ale nakonec bylo rozhodnuto, že zde bude vysazen rychle rostoucí topol. Tři roky po rozpadu Československa byl 13. listopadu 1996 v 7.30 tento strom v rámci rekonstrukce povrchu pokácen a uvolnil místo třem menším javorům s kulatou korunou (Ize se setkat s interpretací, že každý z těchto stromů symbolizuje jednu ze tří zemí: Polsko, Česko a Slovensko). Za zmínku stojí i fakt, že stromy, které v současnosti rostou na vratslavském rynku, jsou původem z české Olomouce.

MĚŠŤANSKÉ DOMY RYNEK Č. 6-8 - NĚKDEJŠÍ DOČASNÁ KRÁLOVSKÁ A CÍSAŘSKÁ REZIDENCE

Měštanské domy č. 6, 7 a 8, které stojí na západním průčelí náměstí, byly v 16. a v první pol. 17. stol. dočasnou vřatislavskou rezidencí králů a císařů. Panovníci, kteří do tohoto města přijížděli, si již nepřáli být ubytováni na hradě na levém břehu Odry, jehož stav nebyl zrovna nejlepší. Požadované lepší podmínky poskytly barokní měštanské domy: U Zlatého slunce (Pod Zlým Sluncem), U Modrého slunce (Pod Bělitým Sluncem) a U Sedmi kurfiřtů (Pod Siedmioma Elektorami), které byly v době pobytu korunovaných hlav propojeny proraženými průchody. K jejich nejvýznamnějším dočasným obyvatelům patřili panovníci z dynastie Habsburků, kteří měli tituly českých králů a kteří Vratislav opakovaně navštěvovali. Byl to hlavně Rudolf II. a jeho bratr Matyáš, jehož domácí politika v protestantských Čechách vedla k vypuknutí třicetileté války.

NĚKDEJŠÍ GYMNÁZIUM SV. ALŽBĚTY

V budovách na severní straně kostela sv. Alžběty se po mnoho staletí, počínaje rokem 1562, nacházela jedna ze dvou významných vřatislavských protestantských škol – gymnázium sv. Alžběty. Navštěvovali ho synové zámožných vřatislavských měšťanů. Jedním z nich byl syn Baltazara Jesenského, který přišel do Vřatislavi ze Slovenska jako vyslanec hornouherské šlechty. Ve Vřatislavi se oženil a v roce 1566 se mu narodil syn Ján, který je znám také pod latinským jménem Jessenius. Tento absolvent vřatislavského gymnázia studoval lékařské vědy a po ukončení studia provozoval lékařskou praxi nejprve v rodné Vřatislavi, kde se oženil s Marií Felsovou. V roce 1600 se proslavil první veřejnou pitvou v Praze, čímž si znepřátelil katolické představitele. Za dva roky se stal občanem českého hlavního města. Byl dvorním lékařem a dějepiscem krále Matyáše Habsburského a v roce 1617 byl zvolen rektorem pražské univerzity. O čtyři roky později byl za účast ve stavovském povstání proti katolickým Habsburkům postaven před soud a odsouzen k smrti jako jeden z 27 českých pánů. Během poprav mu byl vyříznut jazyk a po stětí hlavy bylo jeho tělo rozčtvrceno a posláno do různých částí země.

BRÁNA VODNÍ ELEKTRÁRNY

Na bráně vedoucí k jedné ze dvou vodních elektráren v oblasti Pomorského mostu, kterou navrhl architekt Max Berg, je umístěn zajímavý kovový zdobný prvek. Jeho autorem je hořický rodák Jaroslav Vonka, český umělec působící ve Vratislavi v první polovině 20. stol. V letech 1903-1937 vedl ateliér uměleckého kovářství (od roku 1921 na pozici profesora) v Městské škole rukodělné a uměleckoprůmyslové (Miejska Szkoła Rękodzielnictwa i Przemysłu Artystycznego) v dnešní Trauguttově ulici. Postava umístěná na bráně představuje boha moří a oceánů Neptuna, který drží v ruce trojzubec s blesky odkazujícími na elektrický proud vyráběný z vodní energie. Další díla tohoto umělce lze spatřit při návštěvě radnice. V radničních prostorách je mj. umělcova podobizna, který propůjčil rysy svého obličeje postavě městského kata, a také jeho nejcennější dílo – bohatě zdobená mříž, která kdysi uzavírala vstup do proslulého Svidnického sklepa (Piwnica Świdnicka). Za pozornost stojí také kované železné brány stojící na nádvoří areálu Vratislavské polytechniky a vybavení kostela sv. Jiří a Povýšení sv. Kříže ve čtvrti Brochów.

VRATISLAVSKÁ UNIVERZITA

Na začátku 16. stol. se podařilo vratislavským absolventům krakovské univerzity nadchnout českého krále pro myšlenku založení univerzity ve Vratislavi. Roku 1505 Vladislav Jagellonský vydal zakládací listinu, v níž napsal, že „hlavní město Slezska rozhodně předčí všechna města Německa překrásnou polohou města, nádherou domů a vynikajících staveb“. Kvůli protestům krakovské univerzity a malé podpoře městské rady si vratislavští obyvatelé museli bohužel na univerzitu počkat dalších téměř 200 let. Jezuitskou akademii, které byla přiznána plná univerzitní práva, založil ve Vratislavi až v roce 1702 císař a král český Leopold I. Habsburský. V západním křídle se nacházejí reprezentační prostory jako např. Císařské schody, kaple Oratorium Marianum a hlavní sál Aula Leopoldina. Jejich malířská výzdoba – iluzivní stropní fresky – jsou dílem českého malíře Jana Kryštofa Handkeho z Olomouce. Fresky v kapli Oratorium Marianum byly zničeny v roce 1945 a v současnosti můžeme obdivovat jejich věrnou kopii od drážďanského umělce Christopa Wetzla. Na freskách zdobících Císařské schody jsou vyobrazena různá slezská knížectví, včetně Niského, Opavského a Těšínského knížectví, na nichž lze vidět panoramata českých měst, zámek Javorník a svahy Jeseníků.

KRÁLOVSKO-CÍSAŘSKÝ HRAD KARLA IV

Na místě, kde dnes stojí univerzitní kostel Nejsvětějšího Jména Ježíšova a východní a jižní křídlo hlavní univerzitní budovy, stál kdysi hrad piastovských knížat postavený patrně za doby Jindřicha I. Bradatého v první polovině 13. stol. Za vlády Karla IV. Lucemburského byl přestavěn na královskou a císařskou rezidenci. Tehdy vzniklo uspořádání s pěti křídly, třemi nádvořími a stejným počtem věží, komplex byl oddělen od města vysokými hradbami. Císař Leopold I. Habsburský daroval tento postupem času zpustlý objekt jezuitskému řádu, který provedl jeho demolici, aby zde mohl vzniknout univerzitní areál. Z dávné rezidence se do současnosti dochovala pouze menší část – sakristie univerzitního kostela. Uvnitř kostela, v boční kapli napravo od vstupu, je socha a obraz sv. Jana Nepomuckého.

Český panovník, který Vratislav často navštěvoval – patrně zde byl dokonce až třiačtyřicetkrát – ji označoval jako „moje nejkrásnější město“. Za jeho vlády prožívalo město díky četným privilegiím, které mu udělil, svůj „zlatý věk“. Povolil mj. volný obchod s Benátkami a Prahou, ražbu zlatých mincí a stříbrných haléřů, městské radě udělil statut a pravomoce starosty Vratislavského knížectví. V roce 1348 vydal listinu o začlenění Slezska (Vratislavi a Opolí) do zemí svatováclavské koruny. Ve Vratislavi Karel IV. údajně zastavil svůj knížecí diadém a v blízké Slezské Středě (Šroda Śląska) korunu jedné ze svých čtyř manželek, Blanky. Dnes si lze tuto korunu, která je součástí proslulého Pokladu ze Slezské Středě, prohlédnout střídavě ve Slezské Středě a v Národním muzeu ve Vratislavi. Zbytek pokladu v podobě stříbrných pražských grošů ražených v Kutné Hoře si lze prohlédnout ve vratislavském Archeologickém muzeu (Muzeum Archeologiczne). Na počest krále Karla IV. byla kdysi část města mezi vodními příkopy označována jako Karlstadt, úsek současné ulice Kazimíra Velikého nesl název Karlstrasse a dnešní náměstí Bohaterów Getta bylo označováno jako Karlsplatz.

OSSOLINEUM

Od roku 1946 zaujímá Ossolineum – kulturní a vědecký ústav, který byl založen v 19. století ve Lvově – budovu po katolickém gymnáziu sv. Matěje, jež do roku 1810 sloužila členům řádu křižovníků s červenou hvězdou (znak řádu je vyobrazen na několika místech v této budově). Tento řád je jediným mužským řádem založeným ženou – zakladatelkou řádu byla sv. Anežka Česká. Řád vznikl v Praze, kde dodnes působí, původně se jednalo o špitální bratrstvo. Reliktem po někdejší vratislavském špitálu tohoto řádu je dlouhá úzká budova patřící k Ossolineu, která stojí podél ulice Zaulek Ossolińskich na východní straně kostela sv. Matěje. Krásnou barokní stavbu navrhl francouzský architekt působící v Čechách Jan Baptista Mathey (autor Trojského zámku a Arcibiskupského paláce v Praze) pravděpodobně za účasti (letní refektář) Kryštofa Dienzenhoffera.

MAUZOLEUM SLEZSKÝCH PIASTOVců

V tomto mauzoleu spočívají vedle knížat vládnoucích Vratislavi také jejich manželky a kněžny z dynastie Piastovců. Ústřední místo zaujímá náhrobní deska posledního Piastovce – vratislavského knížete Jindřicha VI. Dobrého, který roku 1327 dal Vratislavské knížectví v léno českému králi Janu Lucemburskému. V roce 1335 pak přešlo pod českou nadvládu, což připomíná deska s datem a českým lvem, která je umístěna na chodníku na trase dějin Vratislavi. V kapli sv. Hedviky spočívají ostatky kněžny Anny České, dcery českého krále Přemysla Otakara I. a vdovy po knížeti Jindřichu II. Pobožném. Právě její zásluhou přišlo do Vratislavi z Prahy několik řeholních řádů. Byla také spoluzakladatelkou kostelů a klášterů patřících těmto řádům – františkánům (v současnosti řeckokatolická katedrála a filozofická fakulta Vratislavské univerzity), klariskám (v současnosti klášter voršilek) a křížovníkům s červenou hvězdou (v současnosti Ossolineum a kostel sv. Matěje).

KATEDRÁLA SV. JANA KŘTITELE

Současná katedrála stojí na místě, kde byl kolem roku 915 postaven první zděný kostel ve Vratislavi. Vnitřek chrámu, který byl obnoven po válečném zničení, ukrývá několik českých pamětihodností. V ambitu nalezneme sochu sv. Jana Nepomuckého – pravděpodobně od Jana Jiřího Urbanského. Jeho dílem jsou také pozlacené postavy sv. Jeronýma a sv. Řehoře stojící u oltáře a alabastrové reliéfy na koši kazatelny a pilířích hlavní loď. Jedna z nich zobrazuje biskupa Nankera, jak uvaluje klatbu na českého krále Jana Lucemburského při jeho návštěvě ve Vratislavi. V Mariánské kapli stojí gotický náhrobek biskupa Přechlavy z Pohořelé, vykazující vlivy Parléřovy pražské hutě. Ve vedlejší kapli Božího těla se u oltáře nacházejí barokní řezby od Ferdinanda Maximiliána Brokoffa z Prahy. Kaple pod severozápadní věží je zasvěcena sv. Janu Nepomuckému, jehož legenda je spolu s podobiznou krále Václava IV. a pražského Karlova mostu vyobrazena na vitráži.

Na průčelí chrámu je na levém rohu sloupoví umístěna postava představující českého patrona knížete Václava. Tento svatý je zde zobrazen atypicky jako král, a nikoliv kníže (má korunu místo mitry), levou rukou přidržuje štít se zobrazením českého dvouocasého lva namísto svatováclavské plamenné orlice. To souvisí s dobou vzniku sochy (pol. 14. stol.), kdy Vratislav byla pod českou nadvládou a král Karel IV., křtěný jménem Václav, silně propagoval kult tohoto svatého a napsal také jeho životopis, v němž se s tímto patronem českých zemí ztotožňoval. Tato socha měla nejpravděpodobněji dávat najevo, že vratislavská diecéze patřila v těchto dobách mezi země Koruny české a král o ni pečuje tak, jako sv. Václav pečuje o Čechy. Relikvie a sochu sv. Václava nalezneme v kostele sv. Stanislava, Doroty a Václava, v Národním muzeu se nachází obraz sv. Václava od Michaela Willmanna.

ARCIDIECÉZNÍ MUZEUM

V Arcidiecézním muzeu je uchována jedna z nejcennějších památek polského písemnictví: latinsky psaná kronika označovaná jako Jindřichovská kniha (Księga Henrykowska), která obsahuje nejstarší polsky napsanou větu. Zní takto: „Day, ut ia pobrusa, a ti poziwai”, což v současném jazyce znamená: „Nech mě to pomlít a ty si odpočiň“. Těmito slovy český rytíř Bohuchval, který se usadil ve vesnici Brukalice, navrhl své manželce, aby si odpočinula od těžkého ručního mletí obilí. Znamky české přítomnosti jsou v polštině přítomny do dnešního dne. Jelikož křesťanství v Polsku šířili Češi, jedná se často o výrazy související s křesťanskou tematikou, např. kostel, anděl, ďábel, biskup, biřmování, mše. Ve sbírkách tohoto muzea je také socha sv. Jan Nepomuckého a kámen s otisky chodidel sv. Vojtěcha, který byl do Vratislavi převezen roku 1460 z Opolí.

BOTANICKÁ ZAHRADA

Ve staré části Botanické zahrady se nachází řez valbříšským uhelným ložiskem, který vytvořil dlouholetý ředitel zahrady H. R. Goepfert. Vedle něj jsou umístěny části zkamenělých stromů, které Goepfert přivezl z Čech. V roce 1857 zveřejnil v geologickém časopise vycházejícím ve Vídni článek s názvem O zkameněném lese od Radvanic u Adršpachu. Tento článek vyvolal senzaci, neboť objevené místo bylo největším evropským nalezištěm zkamenělých kmenů permkarbonských araukaritů (čítajících kolem 300 mil. let). První nálezy obdržel od Benedikta Schrolla a na jeho počest je nazval Araucarites schrollianus.

VĚZENÍ KLECKOWSKA

Během druhé světové války se do Vratislavi dostalo mnoho Čechů, kteří působili v odboji nebo byli podezřelí z účasti na odboji. Zatčených a obviněných bylo tolik, že si Němci Vratislav zvolili jako místo pro věznění lidí z území Protektorátu Čechy a Morava. Vrchní zemský soud ve Vratislavi byl zapojen do stíhání ve věcech velezrady a převzal trestní řízení od Zemského soudu v Brně. Soudní řízení probíhala ve Vratislavi do konce roku 1944. Do dubna 1942 prošlo vratislavským vězením na 3 400 Čechů. Údaje z dalších let nejsou známy, ale transporty vězňů pokračovaly do konce roku 1944. Věznice ve Vratislavi v ulici Kleczkowska byla určena k výkonu trestů uložených Vrchním zemským soudem ve Vratislavi a soudy na území Sudet. Tresty smrti byly nejčastěji vykonávány gilotinou a v posledních měsících války střelou do týlu. Celkově zde bylo popraveno minimálně 686 Čechů a ve vězení v ulici Świebodzicka našli svou smrt minimálně tři čeští vězni. Češi byli vedle Poláků nejpočetnější skupinou zavražděných ve vězení v Kleczkowské ulici. Na zdi vězení od Reymontovy ulice je umístěna pamětní deska.

EURO 2012

Historicky nejvíce Čechů navštívilo Vratislav pravděpodobně v roce 2012. Bylo to díky fotbalovému mistrovství Evropy, které pořádalo Polsko a Ukrajina. Český národní tým byl ubytován ve vratislavském hotelu Monopol. Tréninky probíhaly na stadionu v Oporowské ulici a všechna tři utkání českého týmu ve skupině se uskutečnily v Městském stadionu (Stadion Miejski). Loutkové divadlo tehdy plnilo úlohu Českého domu, kde se novináři mohli setkat s českým týmem, a tisícovky českých fanoušků doslova zaplavily město.

Od ledna 2019 je trenérem fotbalového týmu Śląsk Wrocław plzeňský rodák Vítězslav Lavička, někdejší trenér Sparty Praha, Sydney FC a české fotbalové reprezentace do 21 let.

biskup Jošt z Rožmberka

Po konci husitských válek usedl na český trůn Jiří z Poděbrad, jediný husitský král v dějinách. Vratislavští konšelé jej ale nepodporovali a na tomto pozadí vznikl ostrý spor mezi nimi a biskupem Joštem z Rožmberka, který tehdy řídil vratislavskou diecézi. Vratislavským biskupem byl tento syn významného českého šlechtice zvolen ve věku pouhých 26 let. Byl to vynikající řečník a kazatel, ale ve Vratislavi nebyl oblíben, neboť mluvil špatně německy a častěji než ve Slezsku pobýval ve svém rodném Českém Krumlově. Miloval jídlo a zemřel v Nise ve věku pouhých 37 let. Konšelé nebyli tomuto biskupovi nakloněni a chtěli zastavit smuteční průvod u městských bran. Nakonec se však pohřeb uskutečnil v chrámu a náhrobní desku je možné v současnosti vidět v Arcidiecézním muzeu.

biskup Jan Turzo

Společně se svým bratrem Stanislavem, který byl olomouckým biskupem, korunovali 11. března 1509 v Praze českým králem tříletého Ludvíka II. Jagellonského. Biskup Turzo dal také přestavět v renesančním slohu zámek Jánský Vrch – letní rezidenci vratislavských biskupů v Javorníku.

sv. Vojtěch

Osobnost svatého Vojtěcha, druhého pražského biskupa, je ve Vratislavi připomínána na několika místech. V dominikánském kostele sv. Vojtěcha je krásná vitráž s jeho podobiznou. Další vitráž se scénami ze života svatého a obraz s jeho zobrazením si lze prohlédnout v kapli sv. Vojtěcha v chrámu sv. Jana Křtitele na Dómském ostrově. Hned vedle, v Arcidiecézním muzeu, se nachází kámen s otisky chodidel tohoto svatého, který byl roku 1460 dopraven z Opolí. Další, velmi současnou podobiznu a latinskou verzi jména Vojtěch (Adalbertus) můžeme spatřit na pomníku Boleslava Chrabrého, který připomíná také hnězdenský sněm v roce 1000.

sv. Jan Nepomucký

Ve Vratislavi lze napočítat 25 pomníků a soch tohoto svatého, které se nacházejí v městském prostoru i v sakrálních interiérech. Několik dalších se pak nachází ve sbírkách vratislavských muzeí. Nejhonosnější stojí na Kostelním náměstí (Plac Kościelny), u kostela sv. Matěje, u kostela sv. Mořice, před zámekem v městské části Leśnica, ve čtvrti Osobowice, v chrámu sv. Jana Křtitele a v univerzitním kostele. Pomník stojící na Kostelním náměstí je největším pomníkem tohoto svatého na světě. Navrhl jej Kryštof Tausch a vytvořil Jan Jiří Urbanský, žák Jana Brokoffa. Na spodní části pomníku jsou reliéfy se scénami zповědi královny, vyslychání králem Václavem IV., pouti do Staré Boleslavi a svržení z Pražského mostu. Dalším, umělecky zdařilejším dílem Jana Jiřího Urbanského je pomník na náměstí Plac Nankiera. Latinský nápis na spodní části je příkladem chronogramu – když sečteme všechna velká písmena (římské číslice), obdržíme datum vzniku pomníku. V kostele sv. Stanislava, Doroty a Václava můžeme spatřit nejenom sochu, ale také velký obraz na jednom z bočních oltářů.

Jan Evangelista Purkyně

J. E. Purkyně se stal profesorem pruské univerzity ve Vratislavi díky podpoře několika osob: pruského ministra kultury a vzdělávání Karla von Steina zum Altenstein, lékaře Johanna Nepomuka Rusta, vedoucího pruského odboru pro vysoké školy Johanneše Schulze, přírodovědce Karla Asmunda Rudolphiho a pravděpodobně na doporučení Goetha, který stejně jako Purkyně zkoumal proces vidění a Purkyně se s ním setkal při své návštěvě Berlína. Během své vědecké kariéry ve Vratislavi pokračoval ve výzkumu v oblasti fyziologie smyslového vnímání, věnoval se hlavně fungování hmatu a sluchu. Dalším předmětem jeho zkoumání se později stalo i fungování lidského trávení.

Krátce po příjezdu do Vratislavi se Purkyně rozhodl, že na lékařské fakultě založí ústav fyziologie, což nebylo vůbec snadné. Hlavní problém spočíval v tom, že někteří zdejší profesori mu zazlívali to, že za své postavení vděčí protekci vysoce postavených osob a také že jeho přístup je v porovnání s jeho předchůdcem profesorem Barthelsemem příliš inovativní. Purkyně však ve svých snahách vytrval a v roce 1831 dosáhl úspěchu, když založil první fyziologický ústav na světě. Na tomto ústavu on a jeho žáci zkoumali různé tkáně pomocí prvního mikroskopu, který byl do Vratislavi dopraven na jeho žádost. Purkyně byl také průkopníkem týmové práce. Jeho studenti zkoumali lidský organismus a organismy dalších živočichů, tkáň po tkáni, a následně sdíleli výsledky své práce. Jednalo se o první fyziologický ústav, po jehož vzoru vznikly jiné ústavy tohoto typu po celém světě.

Během 27 let, které ve Vratislavi strávil, prozkoumal Purkyně všechny tkáně lidského těla a změnil názor na jeho fungování. K jeho nejdůležitějším objevům patří objev buněčného jádra v ptačím vejci, objev potních žláz

a jejich vyústění na pokožce, objev pružných kožních vláken a jedinečnost tvaru papilárních čar, objev žláz vžaludeční sliznici, objev vláken vsrdci, objev gangliových buněk. V roce 1835 jako první formuloval buněčnou teorii a popsal tzv. entropické jevy na sítnici a noční vidění. Také jako první použil označení protoplazma pro živou buněčnou hmotu, objevil řasinkový pohyb, formuloval teorii sací síly srdce, popsal trávicí enzym pepsin a rozlišil centrální a periferní vidění.

Některé z jeho objevů nesouvisely přímo s biologií, jako například objev jedinečného tvaru papilárních linií u každého člověka. Kromě fyziologie se Purkyně věnoval také dalším zájmům, mj. farmakologii. Sám na sobě zkoušel účinky léků a narkotik jako je kafr, opium, rulík, durman, terpentýnový olej a muškátový oříšek. Mikroskopem zkoumal také tkáně rostlin. Byl nejenom vědcem, ale také nadšeným slavistou a milovníkem slovanské literatury, spisovatelem, překladatelem, organizátorem společenského života, učitelem a zakladatelem Slovanské literární společnosti. Přátelil se s řadou významných osobností vědy a kultury. Přispěl také ke vzniku polského překladu a vydání Čelakovského Ohlasu písní českých. Ve volném čase s úspěchem prohledával církevní archivy, kde hledal památky českého písemnictví. V kostele sv. Máří Magdalény objevil rukopis kroniky Přibíka Pulkravy z Radonína. Zde také nechal pokřtít své dva syny, budoucího botanika Emanuela a významného malíře Karla.

Ve Vratislavi bydlel v někdejší Široké ulici (Breitestraße) 25. Se svou ženou Julií Purkyně-Rudolphiovou, dcerou uznávaného přírodovědce Karla Rudolphiho, zde prožil nejšťastnější období svého života.

František Ladislav Čelakovský

Na Vratislavské univerzitě působil český básník, kritik a překladatel František Ladislav Čelakovský. Do Vratislavi byl pozván, aby založil katedru slovanských jazyků – středisko výzkumu slovanských jazyků a literatury. Na začátku své kariéry měl podle zdrojů z první poloviny 19. století pouze čtyři posluchače. Čelakovský přednášel slovanskou literaturu na Vratislavské univerzitě v letech 1842-1849. Za místo profesora vděčil J. E. Purkyněmu, který byl častým hostem u Čelakovských v ulici Oławska 4. Ve vratislavském období se již nevěnoval básnické tvorbě, ale hlavně vědecké a pedagogické práci a překladům. Provázela ho jeho druhá žena Antonie Reissová. Antonie, která byla zvyklá na pražský intelektuální kvas, se cítila ve svém vratislavském domě osamocena a odtržena od společenského dění. Doma v Čechách se věnovala obrozenecké činnosti a poezii (pod pseudonymem Bohuslava Rajska), ve Vratislavi svůj čas věnovala hlavně výchově čtyř dětí z prvního Čelakovského manželství. Životní osudy Antonie se staly inspirací románu Guvernantka českého spisovatele Vladimíra Macury z roku 1997. Čelakovský je považován za jednoho z nejvýznamnějších básníků českého národního obrození, jeho tvorba navazuje v širokém smyslu na slovanskou lidovou tradici. Jako průkopník českého romantismu čerpal inspiraci z folkloru.

Augustin Kaluža

Narodil se roku 1776 v obci Kouty, kde byl jeho otec obchodníkem s dobyt看em. Absolvoval gymnázium v Hlubčicích a začal studovat teologii ve Vratislavi. V letech 1811-1818 byl profesorem přírodních věd na katolickém gymnáziu sv. Matěje. Publikoval řadu prací o fauně a minerálech Slezska a za tímto účelem jezdil po celém zdejšími kraji a popisoval jejich výskyt. Významně rozšířil gymnazijní mineralogické a zoologické sbírky a sbírky bylin. Jako první přírodovědec ve Slezsku používal klasifikační systém navržený Carlem Linném.

Další současní Češi ve Vratislavi

K nejnámějším obyvatelům Vratislavi s českými kořeny nepochybně patří také dr. hab. Hana Červinková, která byla v letech 2006–2011 ředitelkou Haly století (Hala Stulecia). Do roku 2019 působila jako profesorka kulturní antropologie na Dolnoslezské vysoké škole (Dolnośląska Szkoła Wyższa), kde zastávala také funkci rektorky.

V roce 2012 se do Vratislavi přestěhovala také Češka z Ostravy Natálie Raclavská, která přibližuje Čechům hlavní město Dolního Slezska prostřednictvím portálu o Vratislavi na adrese kvetevropy.cz. Pořádá také řadu kulturních akcí, kurzů češtiny a je obdivovatelkou kachlí v měšťanských domech ve čtvrtích Nadodrže a Ołbin. V rámci Evropského hlavního města kultury seznamovala vratislavské byvatele s osobností J. E. Purkyně.

Další české stopy ve Vratislavi

Již mnoho let funguje ve vratislavském lyceu č. IX. třída s výukou češtiny jako dalšího jazyka. Osoby starší 18 let si mohou svou češtinu zdokonalovat na měsíčních setkáních milovníků češtiny s názvem Čeština s pěnou, pro jejichž konání je dostatek míst, neboť v současnosti lze téměř v každé vratislavské hospodě dostat alespoň jeden druh českého zlatavého moku.

České místopisné názvy ve Vratislavi

Od roku 2012 nese jméno Václava Havla Vratislav kruhový objezd u spojení ulic Krucza, Wielka a Gwiaździsta. Byl také natočen film Vratislav Václava Havla (Wrocław Vaclava Havla), který pojednává o vztahu prezidenta Havla k Vratislavi – městu, o němž říkal, že odehrálo velkou roli v utváření demokracie.

Václav Havel navštívil Vratislav poprvé v prosinci 1992, když obdržel čestný doktorát Vratislavské univerzity. Podruhé pak v červnu 2009, když v Ossolineu převzal výroční cenu Jana Nowaka-Jeziorańskiego. Dříve, v roce 2001, obdržel na Pražském hradě z rukou primátora Vratislavi titul čestného občana tohoto města. Po obnovení tohoto titulu v roce 1993 se tak stal prvním cizincem, kterému byl titul čestného občana udělen.

V městské části Kępa Mieszczarna se nachází ulice pojmenovaná po husitském vojevůdci Janu Žižkovi.

Staré a Nové Město spojuje ulice Jana Evangelisty Purkyně, v níž kdysi stál dům obývaný tímto českým vědcem.

Na sídlišti Różanka lze najít ulice Czeska a Morawska (Česká, Moravská). Poblíž hlavního nádraží se nachází ulice Zaolziańska, pojmenovaná dle části Těšínska (Zaolzie – dnes centrum polské národnostní menšiny v Česku).

Vlastními názvy ulic byli také poctěni kněžna Doubravka, Jan Ámos Komenský, Jan Jiří Urbanský a Jan Palach.

- 1 POLSKÉ DIVADLO
- 2 KOSTEL SV. STANISLAVA, DOROTY A VÁCLAVA
- 3 LOUTKOVÉ DIVADLO
- 4 RADNICE
- 5 STROM POLSKO-ČESKOSLOVENSKEHO PŘÁTELSTVÍ
- 6 MĚŠŤANSKÉ DOMY RYNEK Č. 6-8 - NĚKDEJŠÍ DOČASNÁ KRÁLOVSKÁ A CÍSAŘSKÁ REZIDENCE
- 7 NĚKDEJŠÍ GYMNÁZIUM SV. ALŽBĚTY
- 8 BRÁNA VODNÍ ELEKTRÁRNY
- 9 UNIVERZITA
- 10 KRÁLOVSKO-CÍSAŘSKÝ HRAD KARLA IV.
- 11 OSSOLINEUM
- 12 MAUZOLEUM SLEZSKÝCH PIASTOVců
- 13 KATEDRÁLA SV. JANA KŘTITELE
- 14 ARCIDIECÉZNÍ MUZEUM
- 15 BOTANICKÁ ZAHRADA
- 16 VĚZENÍ KLECZKOWSKA

Text: Wojciech Zalewski,
Natálie Raclavská

Redakce textu: Agata Zięba

Překlad: na zakázku Magistrátu města
Vratislav

Návrh obálky, grafické zpracování
a sazba: Joanna Wiktorska, Mariusz
Kwiatkowski, Paweł Akińcza

Fotografie: Janusz Krzeszowski,
Krzysztof Szymoniak, Wojciech
Zalewski, Marcin Wiktorski, Maciej
Kulczyński, archiv Magistrátu města
Vratislav, Shutterstock

Spolupráce: Polský institut v Praze
– Jitka Rohanová a Lucie Zakopalová

© Odbor propagace a turistiky
Městského úřadu Vratislav